

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Johannis Meyeri S. Literarum Doct. & Prof. Uxor Christiana Sive De Conjugio Inter Duos Deque Incestu Et Divortiis, Dissertationes Tres

Meier, Johannes

Amstelædami, 1688

Cap. II. De speciali mandato & Conjugii prima Institutione, sive de norma contractus matrimonialis in futurum a Deo sancita Gen. II. 23. 24.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40272

conjugium deferere: Addit, nonnullis visum, ut Archiepiscopum Moguntinum jussu Romani Pontificis hoc urgentem, cathedra episcopali deturbarent, & merita morte multato insigne monumentum ad posteros transmitterent. Ex Lamberto hoc etiam refertur in *parte II. Tom. II. Concil. General.* Et quot malorum causa extiterit lex prohibens conjugium, non modo contra verbum Dei, sed etiam contra æquitatem, quia nulla ratione id prohibere licuit, quod Deus reliquit liberum, agnoscunt ipsi Romani Pontifices passim, atque Scriptores Pontificii; in ipso Concilio Tridentino acriter huic rei reclamatum esse, testatur *Historia Concilii Trident.* lib. VII. & VIII. *Sed longus fio, dum brevis esse volo.* Plura qui desiderat, legat eruditum *Beza Tractatum supra citatum de Polygamia successiva*, a quo hæc materia solide & facunde pertractata.

XXVI. Hoc saltem monemus cum Munstero, Christianis a Judæis objici, quod comburant filios & filias suas, hoc est, monachos & monachas, qui comburantur fornicatione: Fervent enim, inquit, & flagrant desiderio fornicandi, & non possunt exequi. Hæc combustio abominatio est Deo, quam ipse odit: & fornicatio apud minores prophetas vocatur combustio, contra ipsum Paulum, qui dicit, melius esse nubere mulieri, quam uri. Ita Christianos proprio gladio confodiunt Paulum ipsis objicientes. His & similibus offendiculis Romanenses, quantum in se, non parum istius gentis conversionem impediunt. Erasmus clementius tractare suos liberos putat parentes, si quos coelibatui destinassent, pueros etiamnum curarent exsecandos, quam si integros nolentes aut inscios conjicerent in hoc incendium libidinis. Tantum de generali multiplicationis & generationis mandato. Nunc ad alia festinamus.

C A P U T II.

De speciali mandato & conjugii prima Institutione, sive de norma Contractus matrimonialis in futurum a Deo sancita Gen. II. 23. 24.

NE autem post mandatum crescendi & se multiplicandi Cap. I. Geneseos a Mose narratum, hominum & brutorum eadem ratio videretur, & quælibet conjunctio, citra ullam semel conjunctorum obligationem, aut quorundam sejunctionem, honesta censeretur, pergit historicus sacer omnium anti-

tiquissimus clarissime demonstrare, quomodo Naturæ Auctor clarioribus verbis conjugium institui, & speciali lege homines circumscribi voluerit, quo unus mas non promiscue cuivis, sed uni fœminæ sibi delectæ, per totam vitam, fide data matrimonii, potestatem sui corporis faceret. Quam voluntatem naturæ hominis impressam Dominus Deus per Adamum enunciavit, & per Mosem consignari curavit Gen. 11. 24. על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד. *Ideo derelinquet vir patrem suum, & matrem suam; & adhaerebit uxori suæ, eruntque in carnem unam.* Non solum Adamo & Evæ, primis conjugibus, verum etiam sequentibus omnibus posteris hæc verba attemperata sunt, quandoquidem priora accommodari nequeunt ei, qui nec patrem habuit nec matrem, quos uxoris gratia defereret, sed solum Deum, quem deferere nefas. Absurdum enim est & ridiculum, quod Sabæi Adamum volunt virum fuisse ex viro & fœmina, more reliquorum hominum progenitum. Maym. *More Nevoch. lib. III. c. XXIX. in libris, ait, de religione Nabathæa fit mentio Janbuschari, Zeruhi & Romani, dicuntque* כי הם קורם אדם ושינבושאר היה רבו של אדם הראשון *quod fuerint ante Adamum, quodque Janbuschar Magister fuerit primi hominis.* Quam sane opinionem non hauserunt e sacro Codice, sed libris supposititiis Sethi & Enotchi, teste Majem. loc. cit. Ideoque sine ictu nostro mole sua præceps ruit.

II. Non est quidem hoc præceptum in natura Dei fundatum, sicut tria priora Decalogi præcepta, & quartum de Sabbatho, quod quoad cultus substantiam, naturali æquitate nititur; a quibus præceptis deviantes directè divinæ naturæ contrariantur: sed ex natura hominis a Deo condita fuit, & in sola Dei auctoritate fundatur, cui non alia de causa obsequium debetur, quam quia Deus sibi vult morem geri: adeo ut qui illud transgreditur, non quidem impingat in Dei naturam, sicut qui Deum blasphemat, vel aliud Numen adorandum ponit, sed resistat voluntati Dei manifestatæ, & naturæ rei a Deo constitutæ, atque ita per consequens naturæ Dei, quia sine essentia concipi nequit ejus voluntas, a cuius libertate multa dependent & procedunt præcepta, quæ per naturam Dei etiam aliter se habere potuissent. Siquidem natura Dei non mutatur, aut quidquam fit, quod cum ejus perfectione aut sanctitate pugnet, sive plures uxores habeas, sive unam, modo Deo summo Legislatore aliter instituire vitum fuisset, qui certe nusquam

magis quam in matrimonio *ὅπως ἔθηκε τῆ φύσει fines & terminos præfixit natura*, ut præclare Chrysoſtomus.

III. Ab arbitrio Dei fluxit modus humanæ societatis, homini præſtitutus, & a principio potuiſſet creariſſe Evam non unam; ſicut potuiſſet multitudinem hominum creare: & ſicut meræ poteſtatis eſt, hominẽ, cum non eſſet, facere, ita meræ poteſtatis eſt, hoc vel illo modo creare. Sed vero deſponſationi conjugũ Adami & Evæ ſubjicitur Lex ſupra memorata, de indivulſa ſocietate; quæ quamvis minorem immutabilitatis gradum obtineat, quam ea, quæ immediate & directe fuit a natura Dei, qualis erat lex de obediendo Deo, eumque ex omnibus viribus diligendo, hominis cordi inſcripta, qua Deum creatorem ſuum, utpote a quo dependebat, diligere & revereri jubebatur; mutari tamen nequit, ex hypotheſi voluntatis divinæ, quæ immutabilis eſt, qua ſemel ſtatutum non poteſt fieri non-ſtatutum.

IV. Cæterum qualis hæc ſit lex de conjugio, poſitiva ſola, an ſimul naturalis vel moralis, dubium videri poſſet. Ideoque operæ pretium erit heic accuratius indagare, an Adam naturæ beneficio, ſuppoſita hac creatoris ordinatione rerumque conſtitutione, conjunctionis maris & tœminæ modum cognoverit, & utrum Deus hic, ſicut in reliquis ſuis operibus, legem naturæ dederit, juxta quam ea regeretur & gubernaretur. Si quis per legem poſitivam intelligat jus mere poſitivum, certo legis arbitrio inſtitutum, vel *δὲγμα*, quod variari poteſt atque temporarium eſt, quale a Deo poſitum de circumciſione, de die ſeptimo ſabbathi, de diſcrimine ciborum, de Paſchate, de lotionibus, & ſimilibus rebus indifferentibus; nemo non videt, hanc legem non eſſe poſitivam dicendam. Hujusmodi enim præceptum poſitivum & arbitrium unicum tantum homini integro datum Gen. 11. 16. 17. Sin vero per poſitivam hic intelligas, quæ externo mandato tradita, omnes tamen homines, Adami filios obligans, facile largimur uſum hujus termini, quia hac ratione & præceptum fructificationis datum Gen. 1. 28. 1x. 1. quod tamen naturale; atque totus Decalogus, præcepta moralia comprehendens, quæ de moribus & officiis hominum agunt a Deo poſita & ſcripta, juxta quæ vitam omnes inſtituerent. Quemadmodum D. Arcuarius pag. 3. concedit, jus naturæ etiam poſitivum poſſe vocari, quatenus moralitas a voluntate legislatoris proficiſcitur. Neque Adamo per naturam creatione tantum tradita ſunt officia pietatis erga Deum, verum

etiam honestatis erga creaturas, ut cognosceret, quid deberet superiori, quid æquali, quid inferiori, & omnino quid agendum, quidve fugiendum, quia factus est ut princeps cæterorum hominum. Ut taceam, qui Mosem historiam naturalem tantum scripsisse, & conjugium natura notum proposuisse rentur, ob mentis nostræ tenebras, & rationem depravatam, comprobante Daph. Arcuario p. 63. Ita Mercerus Mosem ex Spiritus S. afflatu comma 24. ut cætera attulisse judicat, sicque Spiritui Sancto hæc verba tribui posse, & Deo ipsi, ut hæc sit conjugii institutio & ordinatio & lex inviolabilis, quam Spiritus S. deinceps hominibus proponat ad imitationem primorum parentum.

V. Et revera quod cognovit Adam mulierem, adjutorium sibi conveniens Gen. 11. 23. quale inter cætera animantia non repererat comm. 20. id naturæ beneficio cognovit, non autem positiva aliqua sanctione edoctus fuit, aut edoceri necessum habuit. Nam postquam Deus ipsum consopivit, & profundo sopore, quem vox ^{הסגרת} denotat, quadantenus stupefecit, sive secundum LXX. *ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἐκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ Adamum in ecstasi conjecit,* ut exemptam sibi costam non sentiret, ex qua mulierem extruxit, (Abarben. in leg. f. 28. 2.) hujus ille tanquam amabilissimæ sponsæ originem statim agnovit, non conjectura, sed certissima notitia. Talmudici tradunt, *Adamum ad omnes bestias venisse & animantia, sed non refrixisse mentem ejus, donec coierit cum Eva. Jevammoth. fol. 63. 1.* Quod vulgo sinistre interpretantur contra Judæos, quasi Adam prius cum omnibus animalibus coierit, antequam Evam uxorem attigisset. Est autem in editione Basileensi explicatio in margine posita, quod animo & intellectu consideraverit naturam ipsorum, sed cum non satisfaceret ipsi, convertens se ad Evam dixerit, Hoc est hac vice os ex ossibus meis &c Verba editionis Basileensis hæc sunt: *שכא ברעתו והחבונותו על טבעתם*.

VI. Si jam comma 24. cohæreat cum præcedenti, continuetque sermonem Adami, uxorem agnoscentis, quæ Aben Esræ sententia est, etiam naturæ beneficio modum conjunctionis maris & foeminæ, à Deo præstitutum cognovisse, & ex hac mulieris formatione, unam uxorem uni viro jungendam, collegisse videtur. Ut ita thesi ad hypothésin accommodata, omnibus suis posteris secuturi mundi leges conjugii edixerit. Alii tamen cum Chrysostomo Adamum, multiplicatum irigenus humanum per congressum viri, & mulieris, prophetia sua & spiritualibus oculis prævidisse putant.

VII. Si

VII. Si vero verba illa com. 24. sint verba ipsius Dei, legem perpetuam de conjugio sancientis, quod non Moses, sed Christus determinavit Matth. XIX. 4. 5. *Opificem (Deum) ab initio masculum & foeminam fecisse & dixisse, propterea relinquet homo patrem &c. quemadmodum R. Sal. Jarchi fatetur, quod נח לאכור שריות לבני נח ויהי הקודש אומרת כן לאכור שריות לבני נח Spiritus S. hoc dicto nuditates Noachidarum prohibeat.* Celebrerrimus Morus scribit, Adamum visione præmonitum continuo pronuntiare potuisse, Hoc quidem os est ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Quam vilescunt reliqua animantia ad hanc comparata? congruumque nomen ipsi indidisse, *virissam* appellasse, quod ex viro sumpta sit. Tunc dixisse Dominum Deum, Recte narras, Adame: Et ob hanc ipsam causam derelinquet unusquisque patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & illi duo una erunt caro.

VIII. Inde tamen nondum sequitur, hanc legem mere positivam esse dicendam. Cum Deus Opt. Max. in creatione non solum naturam omnium rerum produxerit, verum etiam leges naturæ dederit, juxta quas ea gubernaretur, quæ post lapsum & promissum semen, vim suam non amiserunt; quales sunt, quæ post diluvium repetitæ, cursus siderum, quæque hinc pendent dierum & noctium vicissitudines, & tempestatum anni varietates Gen. VIII. 22. Jer. XXXI. 35. 36. cap. XXXIII. 20. nec non conservatio ac multiplicatio hominum per generationem Gen. I. 28. atque hoc sine observatio conjugii cap. I. 24. Matth. XIX. 5. 6. Etsi enim homo per peccatum facultate vitam naturalem communicandi, & generando propagandi, merito excidisset, Dei tamen longanimitate & benignitate hoc beneficium propagationis redditum continuatumque fuit, Deo matrimonii nexum ante institutum rursus, & quidem duriore mulieris conditione, adstringente. Gen. III. 16. 17.

IX. Adeoque lex illa cap. II. 24. Geneseos ad totum genus humanum manavit, cujus infitas & quasi consignatas in animo notionem illa zelotypiæ affectio, quæ tam viris, quam foeminis inest, indicat. Quemadmodum ipse Ath. Vincentius *Discursu de Polyg.* p. 95. instinctum illum naturalem quidem negat, quo maritus unus una debet esse uxore contentus, de mulieribus tamen concedit, quod illis sit concreatum, uno viro esse contentum, quanquam post lapsum in multis ex mala educatione quasi extinctum. Sed rogo, cur magis foeminis

minis id sit concreatum, quam maribus, una uxore esse contentum? & quidni post lapsum in multis maribus id exstinctum dicamus? ita ut si vir plures uxores, contra primam institutionem duceret, a naturali lege deviaret: haud secus ac si homo jam aliter formetur, ac formatus est primus homo, v. gr. biceps, vel quatuor oculis, deviatio foret monströsa, & exorbitatio naturæ.

X. Lege illa matrimoniali teneri totum genus humanum, inter alia probatur hoc argumento. Quod primis parentibus, qua primis parentibus, injunctum fuit, id omnes homines absolute obligat. Ratio minime obscura est, quia in horum lumbis omnes fuerunt Act. xvii. 26. Ita autem limbo majorem, quia deinde qua fidelibus, & ad fœdus gratiæ pertinentibus, aliquid potest esse injunctum, quod ex ipsis natos non obliget. Neque speciale & symbolicum præceptum cibarium, quod experiundæ obedientiæ legis naturalis inferviebat Gen. ii. 16. 17. deque colendo paradiso com. 15. constrinxisset totam posteritatem, si homo mansisset integer. Conjunctionem vero unius maris & unius fœminæ esse a Deo injunctam primis nostris parentibus, qua parentibus, asserit Salvator loco supra citato.

XI. Cui argumento & explicationi calculum suum addit Abarbenel, quem operæ pretium est audire in *Pentat fol. 29. 2.*

כפי פשט הכתוב פשוטו מבואר שאמרה תורה שמפני היות הדבר מופלא שנעשה בתחלת הכריאה להיות האשה נעשית מגוף האדם וכשרו הטביע הקרוש ברוך הוא לזכרון זה טבע בכל יוצאי חלציו של אדם שכל איש מהם כשישא אשה יעשה כמעשה אביו הראשון כי כמו שהאדם לא נשאר לו אהבה עם הארמה שהיא אמו ולא עם המטר שירד עליו ונתערב בה בענין תולדו שהוא היה במדרגת האב המוליד ועוב אהבתם ודבק באשתו כן כל יוצאו חלציו יעוב את אביו ואת אמו וידבק באשתו כאלו היו בשר אחר לזכרון אביהם הראשון ואשתו הוזה שהיו מבשר אחר:

Simplex & literalis sensus hujus textus evidens est: Lex enim pronunciat, quod initio creationis, fœmina ex Adami corpore, mirabili modo producta, & ex carne ejus facta, Deus Sanctus & Benedictus hanc naturam omnibus, ex Adami lumbis egredientibus, impresserit, ut unusquisque illorum, qui uxorem duxerit, factum illud primi sui parentis imitaretur. Sicut enim Adami amor non amplius ferebatur in terram, quam pro matre agnoscebat, neque in pluviam, qua super eam descendit, eique immixta est in negotio generationis ejus, atque in eodem gradu cum patre gignente erat, sed amore in ea relicto & neglecto, adhesit uxori suæ: Eodem modo quicumque lumbis ejus egrediuntur, deserant patrem suum &

matrem

matrem suam, & adherescant uxori sua, ac si essent una caro, in memoria primi patris sui, ejusque uxoris Eve, qui fuerunt ex una carne. Expressis verbis testatur Abarbenel, hunc esse omnibus insculptum instinctum naturalem, ut primum genitorem suum, in deserendis parentibus, & ducenda una uxore imitarentur. Adeoque concludimus, illud institutum ab initiis naturæ, in creatione homini inditis, esse ductum, cujus vis etiam ad totum genus humanum manarit.

XII. Denique hujus legis vel institutionis ratio ex Decalogo facile probari potest, quia quod lege naturali præscriptum est, nusquam post peccatum Adami perfectius reperitur expressum, quam in Decalogo, unde ita argumentari licet: Ad quam legem pertinet adulterium, ad eam etiam conjugium spectat. Quia contraria sunt sub eodem genere, & præcepta negativa, actum vitiosum interdicens, complectuntur contraria affirmativa, actui vitioso oppositum jubentia, sicut conjugio adulterium opponitur. Quis autem dubitabit, quin adulterium pertineat ad legem moralem, non mere positivam? Cum omnia vitæ officia, quæ septimo Decalogi præcepto continentur, ex principiis & fundamentis naturæ duci queant. Quæ etiam ratio est, quod Judæi illud præceptis Noachidarum annumerent, ad quæ tamen perperam legem naturalem restringunt, & hanc sola traditione constare, & augmentum capere statuunt: Cum sit ex æterno autographo quasi perpetuum chirographum, vitæque nostræ regula sempiterna. Eiusdem igitur erit naturæ conjugii institutio, cujus est adulterium, septimo Decalogi præcepto prohibitum.

XIII. Quibus ita expensis, non video, cur Illustris Auctor magni Operis *de Jure B. & P. lib. 11. c. v. s. 1x. 3* & ad Marc. x. 8. commentario existimet, ex prima illa conditione, qua uni mari foeminam non nisi unam Deus attribuit, satis apparere quid optimum sit, Deoque gratissimum, & hinc sequi, semper id fuisse egregium & laudabile: non tamen ut aliter facere nefas esset, quod lex ea de re nulla illis temporibus extiterit, sed nova a Christo condita sit. Atqui sana ratio, sive dictatum rectæ rationis, quod ipsi est jus naturale, suadet & jubet, ut homo semper in tota vita sua exequatur omne id, quod optimum esse judicat: Qui igitur placere & gratus esse potest Deo, qui aliter facit, & non quod optimum, Deoque gratissimum est, sectatur? Neque Servator

conscientiam Judæorum provocaret ad primum illud principium, si non semper illud optimum esse judicaret. Deinde falso supponit, conjugii Institutionem, quam admittit, vim legis non habere, sicut nonnulli distinguunt, inter institutionem & præceptum, sive legem, quod institutio tantum, quid Deo placeat, ostendat, nihil autem jubeat aut vetet, quod tamen falsum esse hic cum Musæo agnoscit D. Arcuarius p. 66. 67. omnem institutionem vim legis habere statuens. Quæ enim est, si hæc non est lex, quam Deus in creatione rerum dedit, & cui conformem vitam tot gentes instituunt? Adde, supponi, non probari, nova præcepta a Salvatore esse addita præceptis legis, cum quæ ad hoc stabilendum adferuntur, omnia jam olim in lege præcepta sint vel prohibita, quod solide & erudite demonstravit magnus Theologus Frid. Spanhemius in *Dubis Evangelicis*, unde hic abstinemus a digressionem.

XIV. Quæ cum ita sint, ad ipsam jam institutionem sive legem veniamus, & singula verba accuratius examinemus ac enucleemus. Imperavit Deus 1. conjunctionem *איש ואישה viri & vira*, sive *virisse* (si has voces latina lingua patiat) sive viri & mulieris: non viri cum bestia, specie diversa; neque etiam viri cum viro, sexu eodem, sed viri cum foemina, ejusdem speciei & conditionis, sed sexus diversi. Hinc *masculum & foeminam creavit eos* Gen. 1. 27. Additur Gen. v. 2. *vocavitque eorum nomen אדם hominem*. Vatablus non male observat, eo ipso individuum mariti & uxoris societatem commendari; hoc enim dicendi genere significari, post ordinatum conjugium fuisse virum & uxorem instar unius hominis. Hisce igitur nominibus, quando conjuges dicuntur *vir & vira*, interdicta est bestialitas & Sodomia, a Sodomitis & Romanis olim perpetrata, & gentium Apostolo damnata Rom. 1. 26. 27. & cum ambo vocantur *אדם homo*, Polygamia prohibita est; qui se mutuo tanquam unam personam considerant, dum maritus uxorem considerat tanquam seipsum in foeminino genere, ipsaque maritum tanquam seipsam in masculino, quod suo loco porro discutiendum.

XV. 2. Conjunctionem mandat unius viri & unius mulieris, non virorum & uxoris eorum, neque maris & uxorum ejus. *איש ואישה* enim dicitur *איש vir & mulier*, uterque in singulari numero. Non masculum & multas foeminas (ait Chrysostronus in *Matth. hom. xxxii.*)

ut

ut uni masculino liceat plures foeminas possidere; neque masculos & foeminam, ut uni foeminae liceat plures viros accipere, sed masculum & foeminam, ut una foemina nullum masculum putet factum esse in seculo prater unum: ut unus masculus nullam putet foeminam esse factam in seculo nisi unam. Probant hanc argumentandi rationem Talmudici *Jeoramoth* Cap. vi. fol. 59. 1. ex Levit. XXI. 13. Sacerdos *אשה אחת ולא שתי* foeminam seu uxorem accipiat, nempe singulariter, designari volunt, unicam ei duntaxat ducendam *אשה אחת ולא שתי* Scriptum quidem est hic *uxor seu foemina una seu singulariter & non bina*. Pariter Majemon *Hilch. Isure bia* cap. XVII. *ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת שנאמר אשה אחת ולא שתי* Non omnino ei ducenda erant uxores due simul. Nam dicitur *uxor seu foemina singulariter, & non bina seu plures*. Quidni liceat nobis ex hisce nominibus in singulari numero positus idem concludere? Quia duo in carnem unam junguntur, qui ad imaginem Dei conditi, non veluti bruta, excellentia destituta, cuicumque alterius sexus sociari debent.

XVI. Pulchre de etymologia *אשה* *vira* a voce *אש*, & differentia hominis ac brutorum Abarbenel in *leg. f.* 29. 1. Primi homines Adam & Eva *איש ואשה* *vir & vira* vocantur, quia *vira facta est e costa viri, ideoque nomen ejus derivatur a nomine viri, quemadmodum corpus ejus derivatur a viri corpore*. In reliquis speciebus id observari negat, aut si nomen foemine derivetur a nomine maris, sicut *juvenca* a *בן* *juvencus*, id ex eo contingere, quod destituantur individuis nominibus, quibus animalia singula designentur. Addit, in omnibus linguis unum nomen specificum homini tribui, diversa autem nomina viris seorsim & foeminis assignari, tanquam individuis ob dictam rationem. AbenEsra mysterium invenit in hisce nominibus *איש ואשה* non aspemandum. Nam in *איש & אשה*, inquit, contracte nomen *יהוה* continetur, nempe *יה* inest enim eis & *ה*. Quamdiu ergo maritus & uxor in Dei timore amoreque mutuo vivunt, Deum cum illis est, perinde atque in nominibus eorum; quod si Deum relinquant per inobedientiam, nec illud sibi mutuo praestent, quod alter alteri debent, tunc conditio eorum ea est, quam extrito Dei nomine nomina eorum ipsis denotant, scilicet *אש & אש* *ignis & ignis*, ignis nempe discordiae in hac vita, & aeternus gehennae ignis in futura. Pium hoc sane ingeniosumque commentum est ingeniosi Rabbini, quem praeter alios *חכם* *Sapientem* appellare solent.

XVII. 3. Lex conjunctionem liberam non coactam indigitat, verbo יִגְנוֹבֵב i. e. *deseret* libere domum paternam, non יִגְנוֹבֵב cogetur deserere; & *adhærebit*, libera pariter voluntate, non autem cogetur adhærere. Igitur neque bruto & cæco impetu concurrant, neque a parentibus liberi sine causa cogantur. *Quia uxor est fœderis tui* Mal. 11. 14. Fœdus autem est pactio mutua, liberissimo consensu inita, quæ deliberationem & consultationem postulat cum amicis. 4. Non indefinite cuique obviæ adhærebit, aut alienæ, aut promiscuæ, aut multis uxoribus, ideo notanter & signatius dicit וְאִשָּׁתָּא *uxori suæ*, non uxoribus suis. Quod procul dubio dixisset Deus, si Polygamiam approbasset in posteris Adami, de quibus hæc lex intelligenda. Si enim *suæ* adhærescat, quam eligendo suam fecit, ergo non promiscue, cui vult. Ut ita rursus Polygamiam, scortationes & adulteria hic prohibita esse constet.

XVIII. 5. Conjunctionem exigit arctissimam, verbo קָרַב *glutinis & bituminis instar adhærebit*, seu agglutinabitur, quam emphasin etiam expressam dederunt LXX voce προσκολληθησονται, sicut κόλλα & *gluten* res duas adeo arcte conjungit, ut non duas, sed unam esse putes; uti de polypo refert Ulysses Aldrov. quod ita rebus adhærescat, ut inde avelli non possit, & quamcunque rem apprehenderit, tam firmiter teneat, ut agglutinatus videatur, quo nonnulli amoris firmitatem intelligendam contendunt. Arctissima hæc adhæsiō non tantum est interna cordis Deut. x. 12. 20. Psal. LXXIII. 9. verum etiam externa corporis 1 Cor. VI. 16. 17. de utraque videtis Gen. xxxiv. 3. *adhæsit animus Schechem ad Dinam filiam Jacobi, quam compressit concumbens cum ea*, com. 2. Vox Hebræa קָרַב talem rerum coadunationem denotat, qualis est in metallis, quæ ferruminantur Esa. xli. 7. conf. 1 Reg. xxii. 34. 2 Par. xviii. 33. Psal. cii. 6. cxxxvii. 6. Job. xix. 20. xxix. 10. Prov. xviii. 24. 2 Reg. v. 27. Ruth. i. 14. ii. 8. Ex quibus judicare promptum est, præter dilectionem uxoris, & amorem conjugalem, quo maritus uxorem tanquam os & carnem suam complecti, fovere & nutrire tenetur Eph. v. 28. 29. simul individuum adfociationem, nec non corporum conjunctionem intimari, quod & sequentia verba, *erunt in carnem unam*, clare demonstrant. Quam indivulsam copulam Deus etiam innuit Gen. ii. 18. *Faciā ei auxilium כְּנֶגְדוֹ juxta ipsum*, jugiter consistens coram ipso, quod ipsi conveniat, ut id diligat tanquam se ipsum.

ipsum. Quomocunque interpreteris, ex hac & conglutinationis phrasi, quæ teste R. Sel. in *Michlal* מִיחְלַל *consociationem* & *conjunctionem* denotat, abunde liquet, Polygamiam, divortium, stuprum & adulterium iterum esse interdicta. Quia conjugia foederum instar sunt inviolabilia.

XIX. 6. Imperavit Deus conjunctionem tam arctam, & tam firmum foedus matrimonii, ut vir parentis familiam relinquere debeat quoad cohabitationem, quo novam cum uxore constituat, & vice versa Psal. XLV. 11. *Obliviscere domus paterna tua*: Magna licet sit conjunctio inter liberos & parentes, quorum pars illi sunt, major tamen est ex instituto divino inter conjuges. Ex qua tam arctæ amicitiae institutione non tantum apparet, Deo gratissimum esse, ut perpetua sit ea conjunctio, concedente Grotio, verum etiam eo evincitur, jam tunc a Deo imperatum, ne illa amicitia, alias superinducendo, violaretur, aut foedus illud solveretur, quod ille negat. Neque tamen illud præceptum juri naturali & divino de honore parentum contrarium centeri debet, siquidem patrem & matrem deserere, non est debitum honorem, amorem, reverentiam, obedientiam & operam parentibus denegare, sed quoad domicilium se separare, & familia parentum deserta, uxori cohabitare, exemplo Judæ Gen. xxxviii. Recte Aristoteles 1. *æcon.* 111. *Uxori post parentes vir honorem habet præcipuum.* Quo sensu intelligendum illud Ecclesiastici 111. 17. *tanquam blasphemus est, qui derelinquit patrem suum*, scilicet non quotidianæ cohabitationis, sed dilectionis, curæ, sustentationis, & reverentiæ ratione. Quoad reverentiam & obedientiam impensius & intensius diligendi sunt parentes, quam uxor, vi juris naturalis & Decalogi v. præcepto. Sed quoad domesticam societatem, & cohabitationem, adfectuum, corporis, prolis, vitæ denique totius communionem, maritus plus diligere tenetur uxorem, vi hujus præcepti, tanquam suum ipsius corpus, atque adeo tanquam semet ipsum. Quod Paulus urget Eph. v. 28. 31. 1 Cor. vi. 16. & 3. Esdr. 1v. 25. Si vero parentes hunc nexum sine causa impedire aut dissolvere conentur, illis etiam hac in parte renunciandum, cum potius & antiquius sit hoc vinculum, quam præceptum v. Decalogi.

XX. D. Arcuarius p. 69. 70. amorem viri erga uxorem præ-

D 3

ferri

ferri quidem fatetur amor erga parentes, sed non amor parentum erga liberos; hunc esse multo vehementiorem contendit, ex Esa. XLIX. 15. & tamen a parentibus amari posse non modo unum, sed plures plenissime. Neque hic præceptum dari autumat de deserendis parentibus, sed Adamum tanquam Prophetam prædicere, virum hoc facturum, non autem probare, ut fiat; non enim esse deserendos parentes, si desertio de filiali amore & obedientia intelligatur. Ad quæ respondemus primum, quod propensi quidem sint parentes in prolem, præcipue matres, non tamen æquali amore filios omnes complectantur. Maximus amor est, cum in uno solo occupatur. Qui enim plures habet liberos, minus singulos diligunt, cum æqualiter in omnes amor illorum effundatur; qui vero in unicum tantum confertur, longe est vehementior, quod Poeta in comparatione expressit: sicut pater suum filium amplectitur, venientem ex longinqua terra, sic Telemachum Eumæus. *Hom. Odyss. lib. XVI.* quemadmodum Penelope Homericæ ἀγαμία sua tam diuturna comprobavit, quia novis nuptiis filium suum deserere, imo quodammodo amorem illum suum exuere cogebatur, ut in aliam prolem illum conferret, ideo in ea viduitatis conditione remanere maluit, ut Homerus loco citato pluribus refert.

XXI. Quod alteram objectionem attinet, præceptum non datum esse, sed meram prophetiam de re futura sive bona sive mala, id supra aliter demonstravimus ex Matth. XIX. & Hebræorum interpretatione. Futurum in lingua Hebræa passim pro eo, quod debet fieri accipitur, sicut Malach. I. 6. *honorabit, timebit*, id est, honorare, timere tenetur. Conf. Gen IX. 6. Si ergo tanta sit vis conjunctionis viri & uxoris, ut fas sit propter eam parentes relinquere, & eis non servire, non potest non esse injustum, si quod uxoris est corpus, alii sceminae tradatur. Si enim pater & mater uxori non faciet controversiam, quo minus integre adhærescat vir uxori suæ, qui id faciet secunda tertiave scemina, aut concubina?

XXII. 7. *Isidoro deseret* *patrem suum & matrem suam*, interdixit Deus conjunctionem in linea adscendente, quod observant Chaldæi paraphrastæ ad unum omnes. Onkelosus hoc modo interpretatur: *על כן ישבוק גבר בית משכני אביו ואמיה: propterea relinquet homo cubile patris sui & matris sue.* Pseudo-Jonathan. *ideo relinquet vir &*

separabitur e domo ipsius cubilis patris sui & matris sua. Hierosolymitanus: *ידעו לבר אחר ויהיו לבשר אחד & erunt* (duo scilicet, ex Matth. xix. 5. & reliquis Interpretibus) *in carnem-unam.* Hoc enim Mosem voluisse, Christus ex LXX. significat. Unde *Matrimonium* Thalmudica lingua *שניו* vocatur ex *שן* corpore & *ו* duo, & Hebræi ajunt, *præstat sedere TANDU* i. e. in conjugio, vel cum marito, quam in viduitate. Particula illa *duo*, nisi quis contentiosus esse velit, accipi non potest, quam cum exclusione plurium. Et cum *una* jubentur esse *caro*, eam non est fas divellere, ne unum corpus mutiletur, argumento loci 1 Cor. vi. 16. 18. postquam ita sunt conjugati, ut unus factus sit alterius. Injurius est in creatorem, qui, quod ejus ordinatio unum fecit, dividit, quemadmodum si quis partem corporis præscinderet, se per malitiam deformem redderet.

XXIV. Adeoque hic una caro non tam liberos respicit, qui sint una patris & matris communis caro, nec cognationem, ut Esa. LVIII. 7. utramque explicationem D. Arcuarius etiam rejicit p. 76. nec amorem mutuum, qui per conglutinationem & desertionem parentum jam expressus est; sed corporum conjunctionem carnisque commixtionem significat, vi loci modo citati 1 Cor. vi. 16. & unum hominem, quia caro pro toto homine ponitur Gen. vi. 3. Lev. xii. 18. Deut. v. 20. 26. Esa. xl. 5. Joh. i. 14. Quemadmodum Arabs vertit illud Gen. i. 26. *לנעמל בשרא* faciamus *car-*

carne, id est hominem, qui Rabbiniis בשר דמי perque Rabbiniſimum in N. T. σαρξ και αιμα caro & ſanguis dicitur Matth. xvi. 17. Heb. 11. 14. Atque ita Æthiopica verſio eleganter locum noſtrum exprimit. Matth. xix. 5. *Erunt ambo אהר: ש2: מהר: רפ:* una caro & unus ſanguis, i. e. unus homo. Arabs & Perſia vertunt: *erunt ambo corpus unum*. Inde vetuſtiores Karæi nomen apud recentiores fortaſſi ſunt תווי הרכוב בקלי *Magiſtrorum inſitorum ſeu unione conjunctorum*, quoniam conjugum perſonam alteram in alterius ſic inferi, ſeu utramque in unicam conſlari voluerunt, unde & מרובים *inferentes* aut *unione conjungentes* ſæpius dicuntur. Pariter in *Sohar col. 158. in Levit. Conjunctio maris & ſæmina vocatur Unum*. Quomodo Polygamia, divortia, & familia ante notata hic rurfus interdicta occurrunt.

XXV. Quibus omnibus probe penſitatis, ſatis, opinor, clarum eſt, non niſi conjugium inter duos hic tanquam licitum declarari, & inceſtum unum hac lege ita deſcriptum & vetitum, ut plures iisdem verbis contineantur. Hinc neutiquam probanda eſt Hugonis interpretatio, ſenſum verborum Gen. 11. 24. eſſe, cum omnibus, præter patrem & matrem, conjugium poſſe copulari. Si ita reſtringenda forent, ſequeretur, interdictum eſſe viro patrem ſuum in uxorem accipere; de ſolo enim viro ſermonem eſſe, liquet; Quod omnino abſurdum eſt. Ideoque ſicut idem de uxore per conſequentiam intelligendum, quemadmodum Chriſtus in genere de ἀνθρώπων ὁ homine explicat Matt. xix. 5. nec non Paraphraſtæ Orientales, ita per conſequentiam plures inceſtus prohibiti cenſeri debent.

XXVI. Neque ab hac noſtra explicatione abludunt Hebræorum Magiſtri. Jarchium ſupra audivimus, *Verbis illis uſum eſſe Spiritum S. ut Noachidis, ſeu univerſo generi humano interdicerentur concubitus inceſti*. Idque ad mentem Veterum, *Bereſchit Rabba f. 12. 3. Agglutinabitur uxori ſua, non autem uxori proximi ſui, neque beſtia*. Pluribus id exprimunt *Talmudiſtæ Gem. Babyl. tit. Sanhedrin. c. vii. f. 8. 1. על בן יעוב איש 1. את אביו ואת אמו רבי אליעזר אומר אביו אחות אביו אמו אחות אמו רבי עקיבא אומר אביו אשת אביו אמו נמש ודבק ולא בזכר באשתו ולא באשה חבירו והיו לבשר אחד מי שנעשין בשר אחד יצאו בהמה וחיה שאין נעשין בשר אחד* *Propterea deſeret vir patrem ſuum & matrem ſuam: Rabbi Elieſer inquit, Patrem ſuum, id eſt, ſororem Patris ſui; matrem ſuam, h. e. ſororem matris*

matris sua. R. Akiba ait, Patrem suum, i. e. uxorem patris sui (nempe novercam) matrem suam, i. e. matrem absolute dictam: & adhærebit, non autem viro; uxori sua, non autem uxori proximi sui; & erunt in carnem unam, qui nempe sunt caro una. Unde excipiuntur jumenta & fera, quæ non sunt una caro. Suffragatur Maymon. hilch. melach. c. ix. Neque multum diversus est Abarbenel in Leg. t. 29. 1. 2. Cum ergo e numero præceptorum Noachidarum erat, ut abstinerent ab incestis, & vagas libidines fugerent, quisque suæ uxori adhæreret, non bestiarum more, in quamlibet fœminam exardescerent, hoc adversus Polygamiam etiam facit.

XXVII. Hic tandem quæstio moveri posset, annon Deus hanc ordinationem naturæ abrogaverit, servum jubens anno septimo e domo herili solum egredi, uxoremque & liberos domino relinquere, si herus ei ancillam in uxorem dederit Exod. xx. 4. Verum enimvero considerari oportet, hanc legem, licet varia instituta politica inveniantur Exod. xxi. xxii. xxiii. quæ pleraque æquitate naturali nituntur, ad Judaicam spectare duntaxat politiam, & ex earum esse numero, quas Christus ob duritiem cordis datas esse pronunciat Matth. xix. 8. Etenim isto in matrimonio aliquis defectus erat, & displicens quid Deo. Herus servo alienigenam in uxorem dabat, jureque domini jungebat, non ut familiam constituerent, sed ut liberos hero suo generarent. Hinc ei tale jus in servum. Non potuit uxor illa, de qua agitur, esse e filiabus Israelis; tunc enim hero eam nec nuptui dare, cui vellet, nec eam sibi cum liberis mancipare, abeunte marito, integrum fuisset, quia idem jus Hebræo & Hebrææ Deut. xv. 12.

XXVIII. Sententiæ huic suppetias adfert illa expositio Abarbenelis in Pentat. fol. 178. 3. Quod si servus non sit uxoratus, hero integrum est, ipsi ancillam Cananeam dare, ut ex ea filios gignat; ideoque si Dominus ei det uxorem, nempe Cananeam, quæ ipsi pariat filios aut filias, non exhibunt cum ipso, quia hujus Domini servi sunt. Atque de servo & serva Cananæ scriptum legitur, quod debeant servire omnibus diebus suis (Levit. xxv. 46.) Et propterea hac uxor cum natis suis erit domini ipsius, quandoquidem sunt Cananæ. Ille vero scilicet servus Hebræus, exhibi solus corpore suo. Et exinde cognoscis, illud (comm. 3.) si corpore suo venit, corpore suo exhibit, esse intelligendam de uxore Hebrææ vel Israelitide, sed (com. 4.) intelligitur Cananæa. Hujusmodi ergo conjugium legitimum non fuit, neque Deo gratum.

oila

E

Ideo-

Ideoque mirum non est, permittere Deum, ut talis deseratur uxor, & maritus ab ea ac liberis, tanquam propriis visceribus, in pœnam divellatur, ne genus sanctum cum profano permisceatur Deut. xxv. 10. Neh. xlii. Esr. x. Si vero Judæus eam omnino retinere voluerit, coram magistratu, post libertatis suæ renunciationem factam, perforata aure, perpetuo servitio defungi debuit, quod iterum grave accidit. Quo alludi videtur Psal. xl. 7. Tantum de genuino institutionis sensu, qui tamen infra clarius, discussis adversariorum objectionibus.

CAPUT III.

Utrum Gen. I. 28. conjugium sit institutum, ut contendunt Polygami, an vero Cap. II. 24.

I. **S**ensu legis investigato, instituti ratio postulat, ut argumenta, quibus sanctam hanc institutionem Polygamix patroni supra nominati impetere non cessant, discutiamus, & munimenta ac præsidia, quibus Theophilus, inde a Thesi xvi. usque ad xxxii. *polygamiam simultaneam virilem*, sive conjunctionem unius mariti cum pluribus uxoribus, divinæ creationi, seu primæ conjugii institutioni non repugnare, magno molimine probatum ivit & stabilire conatus est, subruamus. Dissimulatis enim fere verbis primi instituti Gen. II. 24. quæ nobis ubique, ipsis nunquam sunt præsidio, solummodo inculcat legem illam generalem Gen. I. 28. *Crescite & multiplicamini*, in qua propugnaculum omnium firmissimum se habere putat, aliaque id genus, quæ propugnandæ suæ hypothese maxime inservire judicat.

II. Cum quibus conspirant, quæ Athanasius fusius edisserit ad thesin secundam p. 17. & sextam decimam p. 100. 145. 146. 493-496. nimirum illam conjugii institutionem non esse demum factam cap. II. sed I. 28. Geneseos; ex secundo capite tantum colligi mutuam adhæsiorem, & indissolubile vinculum conjugii, ex cap. III. dominium mariti in uxorem absolutum, illimitatam uxoris subjectionem, & partum dolorosum, ex cap. IV. numerum uxorum pluralem, Deo non ingratum, sequentibus capitibus, Abrahami, Nachoris, Esavi & Jacobi exemplis confirmatum. Addit Simeonis, Elkanæ, Gideonis, Saulis, Davidis, Salomonis exempla polygamica, atque ex his omnibus naturam conjugii explicandam esse.